

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1857.

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 167.

ΝΥΞΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΖΗΤΗΜΑ.

•••••

Τὸ παρὶ Νεοελληνικῆς Γλώσσης Ζήτημα, καὶ τοι πολλάκις προταθὲν, καὶ τοι ἀνέκαθεν ἐπασχολῆσεν τὰς μελέτας τοσούτων λογίων ἀνδρῶν, θέλει ὁμως ὑρίσταςθαι πάντοτε ἐκκρεμὲς καὶ ἄλυτον ἐωσὺ δὲν ἀναφανῶσιν οἱ μεγάλοι τοῦ ἔθνους ἀντιπρόσωποι, οἱ διάσημοι συγγραφεῖς, οἵτινες προβαίνοντες μάλιστα καθ' ἡν στιγμὴν ἡ ἐθνικὴ ἀνάπτυξις ἀναγκάως ἀπαιτεῖ τὴν ἐμφάνισίν των, εἰσδύουσι κατ' εὐθεῖαν εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης, δράττονται τοῦ οὐσιώδους του χαρακτῆρος, τὸ ἐπεξεργάζονται ποικιλοτρόπως, καὶ γονιμοποιοῦντες αὐτὸ καὶ διαπλάττοντες διὰ τῆς ιδίης των μεγαλονοίας, ἀναγνωρίζονται δικαίως ὑπὸ τῆς ὁμάδος τοῦ ἔθνους ὡς Πατέρες καὶ δημιουργοὶ τῆς γλώσσης.

Ἀλλὰ μέχρι οὗ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,

μέχρις οὗ φθάσῃ ἡ ποθητὴ ἐκείνη στιγμή τῆς ὁριστικῆς λύσεως τοῦ περὶ Γλώσσης ζητήματος, τί ποιητέον; Πρέπει ἄρά γε νὰ ἐπιβάλλῃ τις δεσποτικῶς εἰς τὴν Γλῶσσαν τὴν πορεῖαν ἢ καὶ τὴν στάσιν τῆς, ὡς ἄλλος Ἰησοῦς τοῦ Νικηῆ ἐπιδεικνύς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὕψος ὡς πρότυπον καλλονῆς καὶ τελειότητος; Ἀλλὰ τοιαύτη ἀξίωσις ἐξελέγχεται βέβαια φαντασιώδης καὶ ιδιότροπος· διότι οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ συστηματίζῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν γλῶσσαν, οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ ὑψόνῃ εἰς νόμους τὰς ἀτομικὰς του ἐμπνεύσεις, ἀπαιτῶν παρὰ τῶν ἄλλων τυφλὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπόκλιτιν εἰς τὰς ἐκ τρίποδος χρησιμοδοτήσεις του. Ἀλλ' ἐάν ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἦναι παράλογος, πρέπει ἄρά γε νὰ μένῃ τις ἀδρανὴς καὶ ἀμέριμνος προσδοκῶν μ' ἐσταυρωμένας χεῖρας ἀνάστασιν τῆς Γλώσσης ἐκ τῆς ἐπιφύσεως τῶν ἐνδόξων Ποιητῶν καὶ Λογογράφων, μελλόντων νὰ συγκροτήσωσι τὸ ἀνέκκλητον δικαστήριον τοῦ ὕψους καὶ τῆς τῶν ἐννοιῶν παραστάσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδιαφορία αὕτη καὶ ἀδράνεια εἶναι οὐχ ἥττον ἀκροσφαλὴς καὶ ἐπιλήψιμος· διότι διὰ

μόνης τῆς ἐντόνου μελέτης καὶ ἐνδελεχοῦς ἐπιστάσεως, καλλιεργοῦντες τὴν γλῶσσαν καὶ συμβάλλοντες τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς, προπαρασκευάζομεν καὶ προεξομαλύνομεν τὴν ὁδὸν εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν μεγαλύνοιαν.

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος πολὺ ἀπέχοντες τοῦ νὰ νομοθετήσωμεν περὶ Γλώσσης, ἀρκούμεθα μόνον νὰ ἐντιπαραθέσωμεν τὰς περὶ αὐτῆς ἐπικρατούσας ἐναντίας δοξασίας, καὶ τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν αὗται ἐνατενίζουσιν, ὅπως ἡ ἀντιπαράθεσις αὕτη χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς νύξιν ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ μέθοδον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἀναλύσεως, ἣν ἀκολουθοῦντες δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἀρχάς τινας καὶ κανόνας ἐξαγομένους ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης, ἱκανοὺς ἵσως νὰ μᾶς προφυλάττωσιν ἀπὸ παντὸς ἀποκλειστικοῦ συστήματος, νὰ μᾶς ἀποκαλύπτωσι τὰ προσφορώτερα μέσα εἰς προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τῆς, τέλος δὲ νὰ μᾶς ὑπομιμνήσκωσι καθ' ἕκαστον βῆμα μετὰ πόσης προσοχῆς καὶ περισκέψεως ὀφείλωμεν νὰ κάμωμεν χρῆσιν τοῦ τιμαλφοῦς τούτου Παλλαδίου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως.

Διεξερχόμενοι λοιπὸν τὰς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε ἀνθρωπείας δοξασίας περὶ ὅρους τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης, εὐρίσκομεν ὅτι δύνανται ἀπασαί ν' ἀναχθῶσιν εἰς δύο τάξεις ἢ εἰς δύο συστήματα, εἰς τὸ τῶν καθαριστῶν καὶ τὸ τῶν χυδαῖστῶν, ἅτινα καὶ τοὶ εἰς τὴν ἐνδεχομένην σύγκρασιν των ἐμπεριέχοντα ἐν ἑαυτοῖς ἀλήθειαν, εἰς τὸν πραγματικὸν ὁμῶς χωρισμὸν των καὶ ἀποκλειστικότητά παρίστανται ἀντιφατικὰ καὶ πρὸς ἀλλήλα ἀντιμαχόμενα. Ἐκ τῶν καθαριστῶν οἱ μὲν πρεσβεύουσιν ὅτι πρέπει βυθιζόμενοι καὶ ἡρέμα νὰ βαδίζωμεν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, οἱ δὲ ὅτι πρέπει διὰ μιᾶς καὶ ἀποτόμως νὰ ῥιφθῶμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς, ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἐλληνιστὶ γράροντες. Ἄλλ' ἑκάτεροι καὶ τοὶ διαφωνοῦντες ὡς πρὸς τὴν πορείαν, συνάδουσιν ὁμῶς ὡς πρὸς τὸ τέλος· διότι ἑκάτεροι προτίθενται ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἀρχαίας, τὴν μᾶλλον ἢ ἥττον ταχεῖαν ἀνόρθωσιν τῆς γλώσσης τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Πλάτωνος.

Ἀπ' ἐτέρου δὲ οἱ χυδαῖστα ἀντιτείνουσιν ὅτι, ἂν ὁ συγγραφεὺς ὀφείλῃ νὰ ἔχῃ πάντοτε πρὸ ὀρθῶν τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ, ἂν ὁ ἀναγκαῖος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας του ᾖ ἡναι τὸ νὰ γίνεταί καταληπτὴς τοῖς πᾶσιν, ἔπεται ὅτι πρέπει νὰ γράφῃ ὅπως λαλεῖ καὶ προσφέρει αὐτὸς ὁ χυδῆρ λαὸς, νὰ τηρῇ μεθρησκευτικὴν εὐλάβειαν τοῖς σχηματισμοῖς, τὰς συγκοπὰς, τὰς πολυειδεῖς τῶν λέξεων παραφθοράς καὶ ἀκρωτηριάσεις τῆς ἀγοραίας γλώσσης, καθόλου δὲ νὰ χυδαίῃ ὡς αὐτὸς ὁ ἀχθοφόρος καὶ ὁ κάπηλος.

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἀντίθεσις ἑκατέρων τῶν συστημάτων πρὸς ἀλλήλα· ἵνα δὲ διαλλάβωμεν πρῶτον περὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν, εἰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν σκοπὸν ὃν προτίθενται οἱ καθαρισταί, εὐκόλως ἐννοοῦμεν κατὰ ποίαν σημασίαν ἐκλαμβάνουσι τὴν

κάθαρσιν τῆς γλώσσης, ἀρκεῖ νὰ ἐπικρατῇ λέξις τις ἢ φράσις εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ διὰ ν' ἀποσκορακισθῇ πάραυτα ὡς ῥυπαρὰ καὶ ἀκάθαρτος, καὶ ν' ἀντικαταστή διὰ τινος ἄλλης ἀγνῆς καὶ ἀχράντου, ἐξαχθείσης ἐκ τῶν σπλάγχχνων τοῦ Ἀττικοῦ λεξικοῦ· ἀρκεῖ νὰ κυκλοφορῇ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἔθνους ἔστω ὅσονδήποτε γλαφυρά, ἐκφραστικὴ καὶ εὐστοχος διὰ νὰ προτιμηθῇ ἀντ' αὐτῆς ἄλλη τις ἀρχαία καὶ τοὶ ἀμφιδόλου χρήσεως, καὶ τοὶ οὐδένα ἄλλον λόγον παραδοχῆς ἔχουσα εἰμὴ τὸ σπάνιον καὶ ἀσύνηθες· ἀρκεῖ ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ ᾖ καὶ δημώδης καὶ καθημξευμένη, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων, καὶ τοὶ διαμαρτυρομένη τὸ δικαίωμα τῆς γνησίας καταγωγῆς τῆς, καὶ τὴν πρὸ τριτοχιλίων ἐτῶν ὑπαρξίν τῆς. Ὅθεν πιστεύουσιν ὅτι διὰ τοῦ ἀπλοῦ τούτου μέσου καὶ διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ δύο ἢ τριῶν βοηθητικῶν ῥημάτων καὶ τινῶν μορίων, ἐπιτυγχάνουσι πληρέστατα τοῦ ποθουμένου, μετατρέπουσιν ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου τὴν καθομιλουμένην εἰς καθάραν Ἀθηίδα, καὶ τότε δὴ τότε δύνανται μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἐπαναπαύωνται εἰς τὸ λαμπρὸν αὐτῶν κατόρθωμα, γαυριῶντες καὶ ἐναθρυνόμενοι ὅτι ἀνέστησαν ἐκ νεκρῶν τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

Ἄλλ' αἱ ἀπότομοι αὗται μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῶν γλωσσῶν δὲν τελοῦνται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ τινῶν εὐαρίθμων ἀτόμων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ ὅλου ἔθνους, ὑπὸ τῆς μεταβολῆς τῶν ιδεῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῶν θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν θεσμοθεσιῶν του, αἵτινες ἐπενεργοῦσαι ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ἐπιφέρουσιν ἀναγκαίως μεταβολὴν τινὰ καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης του, τῆς ὁποίας αἱ διαφοροὶ στιγμαὶ ἢ περίοδοι ἔχουσι τοὺς ἱστορικοὺς των λόγους, οὐχ ἥττον ἢ τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐξ ὧν συναπαρτίζεται ὁ βίος ἐνὸς λαοῦ, ἐνὸς ἔθνους. Ὁ ζητῶν ἄρα νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν γλῶσσαν ἐκ τῆς ἐνεστώσης αὐτῆς καταστάσεως εἰς τὴν ἀρχικὴν, εἰς τὴν πρώτην, οὐδένα λόγον ποιούμενος τῶν μεταξὺ παρεντιθεμένων διαδοχικῶν μεταβολῶν καὶ μεταμορφώσεων, ἐρᾷ ἀδυνάτων, ζητεῖ νὰ μετατρέψῃ ἐπὶ τὰ ἄνω τὸν ῥοὺν τοῦ ποταμοῦ παρὰ τοὺς ἀναγκαίους νόμους τῆς φύσεως. Πλὴν ἔστω! Ἄς ὑποθέσωμεν διὰ μίαν στιγμὴν εὐκατόρθωτον τὸ ἐπιχείρημα, ἃς παραδεχθῶμεν βεβιαίαν τὴν ἐπιτυχίαν, τί τὸ ἀποδοσάμενον; τί τὸ ἔπακρον ἢ τὸ ὀριστικὸν ἐξαγόμενον τῶν προσπαθειῶν τούτων; Οὐδὲν ἕτερον βέβαια ἢ τὸ εὐχερὲς θεματογραφεῖν καὶ παραφράζειν εἰς τὴν ἀρχαίαν φωνήν· ἀλλὰ τούτου θεθέντος δύνανται μὲν νὰ εὐδοκιμῶσιν ὡς ἐλληνισταὶ ἀριστοὶ ἀμιλλώμενοι πρὸς τοὺς Ἑρμᾶνους καὶ τοὺς Πόρσωνας, δύνανται μὲν νὰ διακοινωνῶσιν εὐκόλως πρὸς ἀλλήλους τὰς ιδέας των καὶ νὰ συνεννοῶνται ἐντελέστατα, ἢ ἐντεῦθεν ὁμῶς προκύπτουσα ὠφέλεια περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτοὺς μόνον καὶ τοὺς ὁμογενεῖς των, κατὰ τὸν κοινὸν λόγον κάμω γάμο, γάω γῶ καὶ τὰ παιδιὰ μου· διότι οὔτε ἡ ποιήσις των θέλει συγκινεῖν τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους ἐνθουσιάζουσιν αὐτὴν καὶ ἡλεῶν

πρίξουσα, οὕτε ἡ συγγραφή των θέλει φωτίζειν τὴν διάνοιάν του ἐκπαιδεύουσα αὐτὴν καὶ δημοτικεύουσα τὰς γνώσεις διὰ τοῦ ἀφελοῦς καὶ εὐλήπτου τῆς φράσεως. Ἀλλὰ διατί νὰ μὴ δικαιῶται καὶ αὐτὸ τὸ ἔθνος βαδίζον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πορείαν ἀμέριμνον καὶ ἀδιάφορον, ἐνόσω καὶ ἐκεῖνοι εὐχρεστοῦνται νὰ περιελίττωσι τὰς ιδέας των δι' ὀμιγλῶδους τινὲς περικαλύμματος, ἐνόσω προαιροῦνται νὰ σχηματίζωσιν ἰδιαιτέραν προνομιοῦχον τάξιν, εἰδὸς τι ὀλιγαρχίας οὕτως εἰπεῖν ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ὅποσον δὲν ἀπαντᾷται εἰς οὐδεμίαν τῶν μεγάλων αὐτῆς περιόδων, διότι τοῦτο ἀντιφάσκει μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους, διότι τοῦτο ἀντιβαίνει πρὸς τὸ ὁρμήφυτον καὶ τὰς ῥοπὰς του, οὕτινος τὸ δημοτικὸν καὶ εὐκοινωνήτων πνεῦμα ἀποκρούει τὴν τῶν ιδεῶν μονοπωλίαν καὶ ἀποκλειστικότητα. Ἀπεναντίας κατὰ πάσας τὰς μεγάλας ἐποχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀνευρίσκομεν τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων ἀντιστοιχοῦσαν καὶ συμπορευμένην, καθ' ὅσον ἐπιδέχεται ἡ φύσις τῆς, μὲ τὴν τοῦ ἔθνους, ὅπερ οὐ μόνον συναισθάνεται, ἐννοεῖ καὶ γινέται τὰ ἐκείνων ἔργα, ἀλλὰ καὶ πολλάκις παρίσταται ὡς δικαστὴς ἀνεκκλητος ἐπιφέρων τὴν περὶ αὐτῶν κρίσιν του, καὶ ἐκδίδον περὶ τῆς ἀξίας των ἀπόφασιν ὀριστικὴν καὶ τελεσιδικίαν.

Ταῦτα λοιπὸν ἴσως ἀναλογιζόμενοι καὶ τινες τῶν προεξάρχοντων τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, δείκνυνται πρὸς τὸν λαὸν ἡπιώτεροι καὶ μετριοπαθέστεροι, συγκαταβαίνειν χάριν αὐτοῦ νὰ περιορίσωσιν ὀπωσοῦν τὴν συστηματικὴν των ἀρχὴν ἐπαγγελλόμενοι νὰ γράφωσι μὲν εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης εὐφραδείας καὶ τέχνης, ὥστε νὰ ἐννοῶνται ὑπὸ πάντων οἰκισθῆποτε ἱκανότητος, οἰουδῆποτε βριθμοῦ καὶ τάξεως. Ναι βίβλια, μεγάλη ἡ ἐπαγγελία των καὶ θαυμαστὴ ἡ ἐπίνοια. Ἀλλ' ἄραγε δύνανται καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσωσι φέροντες εἰς πέρας ὅ,τι ἀπλῶς διίσχυρίζονται; Τοῦτο πρόκειται ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν, τοῦτο πρόκειται νὰ ἐπαληθεύσωμεν.

Καὶ τῷντι, πρῶτον μὲν οἱ τοιοῦτοι χροῶνται γλῶσση τεχνητῇ καὶ ἐπιτετηδευμένῃ· διότι καὶ ἂν ὑποθεθῶσιν αὐτῆς κάτοχοι, δὲν τὴν ἐθίλασαν ὁμῶς μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, διότι δὲν διανοοῦνται ἐν αὐτῇ, οὐδὲ ἐκφράζουσι δι' αὐτῆς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς χρεῖας τοῦ κοινωνικοῦ των βίου, ἐπομένως ἐπιχειροῦντες εἰς αὐτὴν νὰ συγγράφωσιν, ἀναγκάζονται ἀδιακόπως νὰ κάμνωσιν ἐνδιάθετον μετάφρασιν, ἀναγκάζονται ἀπεκδύοντες τὰς ιδέας των τοῦ φυσικοῦ των ἐνδύματος, νὰ τὰς περιβάλλωσιν ἕτερον τεχνικὸν καὶ ἐπίπλαστον. Ἀλλὰ δὲν εἶναι οἰκοθεν κατὰδῆλον ὅποσον ζημίαν καὶ ἀπώλειαν ὑφίστανται αἱ ἐννοιαί, ὅσας βιαίως ἀποσπῶμεναι τῆς μετ' αὐτῶν συμφοῦς ἐκφράσεως, ἐκτίθενται μετρημίσμεναι καὶ ὑπὸ μορφήν ἐξάλλον καὶ ἀνοίκειον;

Ἐκτὸς δὲ τούτου πρὸς κατενύδωσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπινοηθέντος σχεδίασματος, ὅπως πάναντία εἰς ταῦτόν ἀγάγωσιν, ὅπως καὶ τοὶ ἀρχαῖζοντες γίνωνται ὁμῶς καταληπτοὶ τοῖς πᾶσιν, ἀντέχονται τοῦ

μότου αὐτοῖς ἐκπολειομένου μέσου, ἀραιοῦσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας γλώσσης λέξεις, φράσεις, ἰδιώματα, ἀποβάλλουσι πᾶν εἴτι ἀποτελεῖ τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὰ εἰδικὰ ἐκατέρως γνωρίσματα, τοσοῦτον δὲ τὰς κατισχυαίνουσι καὶ λεπτόνουσιν, ὥστε τὸ ἐξ αὐτῶν δημιουργούμενον παρίσταται σκελετωδὲς καὶ ἄμορφον, ὥσπερ ἰνδαλμὰ τι ἄνευ εἰδους, ἄνευ καλλονῆς, ἄνευ ζωῆς καὶ χάριτος. Ἐπομένον λοιπὸν εἶναι, τὸ ὕρος των ἀντὶ νὰ προβάλῃ ἀρελές, φυσικόν, εὖρον, εὐστρόφον, διαπαικιλλόμενον κατὰ τὰ διάφορα τοῦ λόγου εἶδη, νὰ ἐκφύρηται ἐπιτετηδευμένον, δυσκίνητον, ὁμοιότροπον καὶ μονόρυθμον.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις πλεῖσται ὅσαι τῶν ἀρχαίων λέξεων τῶζονται καὶ νῦν εἰς τὸ στόμα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ κατὰ σχημασίην μᾶλλον ἢ ἥττον τροπικὴν ἢ παρηλλαγμαμένην, τοῦλάχιστον διάφορον τῆς ἐν τοῖς ἀρίστοις Ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν ἀπαντωμένης. Οὕτω π. χ. ἄδεια, ἰδιώτης, ἀγγελος, παράδεισος, κόλασις, ἐκκλησία, κάμνω, ἐντρέπεται, ὁμιλῶ, βαπτίζω, κ.τ.λ. Τί λοιπὸν; τὴν πληθὺν τῶν τοιούτων λέξεων πῶς θέλουσιν ἄραγε ἐφαρμόζειν; εἰ μὲν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκδοχὴν, μακρὰν τοῦ νὰ γίνωνται καταληπτοὶ τοῖς πᾶσιν, ἐπ' ἀναφύρουσι τὴν ἐποχὴν τῆς Πυργουίδας τὰ πάντα ἀνακυκλῶντες καὶ συνταράττοντες· εἰ δὲ κατὰ τὴν σημερινὴν, περιπίπτουσιν εἰς ἀντίφασιν παρεκκλίνοντες τοῦ ἰδίου αὐτῶν προγράμματος.

Ἀλλὰ διατί τέλος οἱ καθαρισταὶ ἐνατενίζουσιν ἅπαντες εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀπαρχαίωσιν; διατί ἅπαντες πρεσβεύουσιν ὡς ἄρθρον πίστεως ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ ἡ καθομιλουμένη εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον τῆς, διὰ νὰ ψύχῃ τὸ τέμας τῆς ἐντελείας, ἀνάγκη νὰ προσεγγίσῃ τάχιον ἢ βράδιον εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος; Ὁ λόγος εἶναι προφανής· διότι ζηλοῦσι, καὶ τίς δὲν ζηλοῖ; τὰ ἔξοχα πλεονεκτήματα τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ τερπνὸν καὶ ἐπίχαρι, τὸ εὐρυθμον, τὸ μελωδικόν καὶ τὸ ἐνερμόνιον· ἀλλ' ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα δὲν ἀνεφύησαν τυχαῖα καὶ αὐτόματα, ἀλλ' ἦσαν τὸ ἀνγκυαῖον ἀποτέλεσμα τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἦν τότε εἰς ἐντελὴ ἀρμονίαν καὶ ἄμεσον ἐνότητα μετὰ τῆς ὕλης, ὅπερ διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ στοιχείου διεδηλοῦτο καὶ ἐμφανίζετο πληρέστατα. Ἰδοὺ ὁ κύριος καὶ οὐσιώδης χαρακτῆρ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγᾶται ἡ ἀποθέωσις ἐκείνη ἢ προσωποποίησης τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, τῆς ὁποίας οἰαδῆποτε κατὰστασις, οἰαδῆποτε ἐνέργεια ἀπεδόθη εἰς τινὰ διανοητικὴν δύναμιν, εἰς τινὰ θεότητα. Ἐντεῦθεν ἡ καλλιτεχνικὴ ἐκείνη δεξιότης, δι' ἣς τὸ αἰσθητικόν διεπεράτο ὑπὸ τοῦ ἰδνικοῦ, δι' ἣς τὸ ὕλικόν ἀπετέλει τὴν ἐνσωμάτωσιν ἢ τὴν ὁλοσχερῇ τοῦ πνευματικοῦ ὑπαρξιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἐναγώνιος ἐκείνη προσπάθεια τοῦ ἀτόμου ὅπως διαμορφώῃ καὶ διαπλάττῃ αὐτὸ ἐαυτὸ πρὸς τινὰ γενικὸν σκοπὸν, ὅπως

κανονίζη καὶ διαυθύνη πᾶν φρόνημα, πᾶσαν πράξιν, πᾶσαν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν πρὸς τινὰ οὐσιώδη ἀρχὴν, εἴτε πολιτικὴν, εἴτε κοινωνικὴν, εἴτε ἠθικὴν, ἐν αὐτῇ ζῶν καὶ πνεόν καὶ δι' αὐτῆς ὑφίστάμενον, ὅπως ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ ἐξωτερικόν του ἀντανακλᾷ καθαρῶς τὸ ἐσωτερικόν του, καθ' ὅσον ἡ ἀρμονία αὕτη τῶν δύο πλευρῶν ἀπετέλει τὴν ἀληθινὴν ἀγωγὴν των μόνην ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ ἐμπροσπουσαν, ἣν τινὰ οἱ ἀρχαῖοι ἐξέφραζον διὰ τῶν λέξεων καλὸς καὶ ἀγαθός. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ μελωδικόν ἐκείνο καὶ εὐρυθμον τοῦ λόγου, ἐνθα βλέπομεν ὅτι ἡ ἐννοια συγχωνεύεται παντάπασιν μετὰ τοῦ αἰσθητικοῦ στοιχείου τῶν λέξεων, μετὰ τοῦ ἤχου, ἀπαυλαπομένης τῆς ὅσον ἐνεσπιν ἰδανικωτέρας ἐπεξεργασίας καὶ πνευματώσεως αὐτοῦ τοῦ ὕλικου τῆς γλώσσης. Ἐντεῦθεν καθόλου ἡ ἐποχὴ τῆς καλλονῆς καὶ τῆς χάριτος, ἥτις εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν διακριτικὸν σημεῖον τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη παρήλθεν ἤδη καὶ παρήλθεν ἀνεπιστρεπτί.

Ὅθεν οἱ εἰσηγούμενοι ἡμῖν νὰ γράφωμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν φωνὴν οὐκ οἶδασιν τί αἰτοῦσιν· ὤφειλον προλαβόντως τερατοουργοῦντες νὰ μᾶς μεταμορφώσωσιν εἰς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὡφείλον ἐπαναγαγόντες ἡμᾶς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρχαίων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, νὰ μᾶς θέσωσιν εἰς ἐκείνας τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς σχέσεις, εἰς ἐκείνο τὸ ὄργανον καὶ τὰ ἔθιμα ἐν οἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι· ὡφείλον ἐν ἐτέροις ῥήμασι, νὰ μᾶς ἀναδοκίμωσιν ἐν τῇ καλυμμένην τοῦ πολυθεϊσμοῦ. Ἀλλως τὸ νὰ γράφωμεν εἰς τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν χωρὶς καὶ νὰ διανοώμεθα ὡς οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, εἶναι αὐτόχρημα ψιττακισμός, καὶ νεκρὰ μίμησις ἀνευ οὐσίας, ἀνευ ἐνεργότητος, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ προσπαθῇ τις νὰ περιβάλλῃ τὰς ἐννοίας τοῦ Εὐαγγελίου μετ' ὀμηρικὰς φράσεις, ἐνῶ αὐταὶ θεμελιούμεναι ἐπὶ παρελθόντων αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν, ἐνδέχεται μὲν πολὺ νὰ ἐνοῶνται, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ γίνωνται ἐνδομύχως αἰσθηταί, καθ' ὅσον μάλιστα αὐταὶ ἀποτελοῦσιν ἐνὸς διαφωνίαν εἰς ἄκρον ἀπεχθὴ καὶ δυσάρεστον μετὰ τὴν ἐνεστώσαν ἡμῶν διακοστικὴν καὶ αἰσθηματικὴν κατάστασιν. Τοιαύτη προσπάθεια ἀντίκειται εἰς τοὺς ἱστορικοὺς νόμους τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν αἰώνων, εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ, ὅπερ εἰς τὸ προγονικὸν στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς προσέθηκε νέον τι καὶ ἀκμαῖον, ὅπερ διαφύλαξεν τὴν ἀμεσον ἐκείνην ἀρμονίαν καὶ φιλίωσιν τοῦ πνευματικοῦ μετὰ τοῦ αἰσθητικοῦ, καὶ εἰς ἐκυτό ἐπανακάμψαν, ἠνοιξεν ἡμῖν νέον κόσμον ἰδεῶν, στεργήθρων, καθηκόντων καὶ σχέσεων, καὶ ἀποσπασθέν τοῦ ὕλικου ἐτέθη ἐφ' ὑψηλοτέρας περιωπῆς, ὅπως διὰ τῆς ἐσωτερικῆς πάλης καὶ ἀγώνος καταντήσῃ εἰς τὴν αὐτογνωσίαν, καὶ ἐπομένως εἰς διαρκὴ μεθ' ἐαυτοῦ εἰρήνην καὶ φιλίωσιν.

Ἐκ τούτων λοιπὸν ἐπόμενον εἶναι καὶ ἡ Ἑλληνική, ἥτις ἐχρημάτισε ποτὲ ἡ γλῶσσα τῶν θεῶν, νὰ

καταστῇ νῦν ἡ γλῶσσα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος Τριδικοῦ Θεοῦ, ἐπόμενον εἶναι καὶ τοι ἅπασι διὰ παντὸς ἀπολέσασα τὴν πλαστικὴν καλλονὴν τῆς ν' ἀναπληρώσῃ ἄλλως πως τὴν ἀπώλειαν ταύτην, ἐπεισομένη οὐσιωδῶς ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς ζωτικῶν δυνάμεων, ὅπως ἀνοίξῃ δρόμον νέον καὶ πρῶτον ἀδιώδευτον, ὅπως διευκολύνῃ τὰς προόδους τοῦ πνεύματος καὶ προάξῃ τὴν ἐθνικὴν καλλιέργειαν πλουτίζουσα τὴν ἐπιστήμην μετ' ὅρους ἀκριβῶς σταθεροὺς καὶ προσδιορισμένους, συμπαρακαλουθοῦσα τὰς ἐρευνάς καὶ τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, εἰσδύουσα εἰς τὰς ἐνδοσπάτας πτυχὰς τῆς καρδίας, κρούουσα τὰς ποικίλας χορδὰς τῆς καὶ περιγράφουσα τὰς παραλλαγὰς καὶ λεπτότητας τοῦ αἰσθηματος μετ' ἀφελείας, χάριτος καὶ ἐπανθούσης ζωηρότητος, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ παρέχουσα πρόχειρα ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα τοῦ ἐκφράζειν ἐπιτυχῶς καὶ πρεπόντως τὰς παντοδαπὰς ἀνάγκας τοῦ τε θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου.

Πρὶν ἢ ὁμοῦς περάνωμεν τὰς περὶ τοῦ συστήματος τῶν καθαριστῶν σκέψεις μας, ὀφείλομεν ἄλλως ν' ἀπονεύωμεν αὐτοῖς τὸν προσήκοντα ἔπαινον διὰ τὸν ἐντονον ζῆλον μεθ' οὗ ἐγκύπτουσι περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν βελτίωσιν, πλουτίζοντες αὐτὴν ἀδιαλείπτως μετὰ νέας ἐπιτυχεῖς λέξεις, ἐκκαθαίροντες παντοίους ξενισμούς, παρεσφρήσαντας ἐκ τῆς τῶν παρελθόντων αἰώνων δουλείας καὶ τοῦ σκοτούς, παντὶ σθένει συναρگوῦντες εἰς καθωρεῖσμήν καὶ περικόσμησιν τῆς θυγατρὸς· μόνον ἃς μὴν ἀπατῶσιν ἐκυτοὺς ζητοῦντες νὰ τὴν μετασηματίσωσιν εἰς τὴν γραικὴν μητέρα τῆς, μεθ' ἧς ἔχει μὲν κοινὰ πολλὰ προσόντα, πολλὰ ἰδιώματα, καθὼς γνήσιον ἐκείνης ἀποκύημα, εὐμοιρεῖ ὁμοῦ καὶ πολλῶν ἐμφύτων πλεονεκτημάτων, σφριγᾷ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἰδίων αὐτῆς ῥοπῶν καὶ κλίσεων, καὶ τοι δὲ χρεώτουσα τὴν ζωὴν καὶ τὴν αἰδέσιν τῆς εἰς τὴν μητρικὴν πρόνοιαν καὶ περίθαλψιν, πέποιθεν ὁμοῦ καὶ εἰς τὰς δυνάμεις τῆς ὅτι θέλει ποτὲ προῦν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀμηλικῶν τῆς ζήλωτῆ καὶ περίβλεπτος, προσθέτουσα ἐπὶ ταῖς μητρικαῖς καὶ ἰδίαις ἀρεταῖς, πλήρης εὐρωστίας ἀκμῆς καὶ ζωηρότητος.

Ἐὰν δὲ μεταβλίνοντες ἤδη ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν καθαριστῶν εἰς τὸ ἀντίθετον τὸ τῶν χυδαϊστῶν, ἐξετάσωμεν τὴν βάσιν ἐφ' ἧς ἐπεριβάται, ἀνευρίσκομεν ὅτι αὕτη ἀφ' ἐαυτῆς ἐξελέγχεται σαθρὰ καὶ ἀνίσχυρος. Ἰνα μᾶς ἐννοῇ καὶ αὐτὸς ὁ κοινὸς λαὸς, λέγουσι, πρέπει νὰ γράφωμεν χυδαῖστί. Ἀλλὰ τὸ ὑπ' αὐτῶν προτεινόμενον μέσον ἐπαρκεῖ ἤρᾳ γε μόνον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ; συμβάλλει αὐτὸ καθ' ἐκυτό ὅπως καὶ οἱ τυχόντες ἐνοῶσι τὰ γραφόμενα ἑστῶσαν οἷας δὴ ποτε φύσεως; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διότι τοῦτο ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἁπλῶς ἐκ τοῦ χυδαῖστί γράφειν, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ἐκ τε τοῦ εἵδους καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς συγγραφῆς. Διότι ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εἴη ὅπως οὐκ ἐκτετατόν, ἐὰν ἀπαιτῇ νοῦν ἐξησκηνμένον καὶ ἱκανόν ν' ἀκολουθῇ μακρὰν σειράν συλλογισμῶν, ὁσὸν δὴ ποτε καὶ ἂν ἐκφρασθῇ δι' ἀγοραίων καὶ τετριμ-

μένων λέξεων, θέλει εἶσθαι πάντοτε δύσληπτον, θέλει υπερβαίνειν πάντοτε τὴν διανοητικὴν δύναμιν τοῦ ἀναγνώσκοντος ἀνεπεξέργαστον εἶσαν καὶ ἀκαλλιέργητον. Πᾶσα ἐπιστήμη, πᾶσα τέχνη, πᾶν ἐπιτήδευμα ἔχει ἰδίαν οὐρανολογίαν, ὥστε ὅχι μόνον διάστασις καὶ ἀκαταλήψια τις ὑπάρχει μεταξὺ πεπαιδευμένων καὶ ἀπαιδευτῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων πρὸς ἀλλήλους σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς μαθήσεως περὶ ἧς ἀσχολεῖται ἕκαστος, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν μετερχομένων διαφόρους τέχνας καὶ ἐπιτηδεύματα.

Ἐκτὸς τούτου ὁ καλλιεργούμενος νοῦς, ἥτοι ὁ πρωῒμως ἐθισθεὶς νὰ ὑψοῦται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γενικότητος, ν' ἀποσυνθέτῃ ἀδιακόπως τὰ στοιχεῖα τῶν ἐννοιῶν του, νὰ διορᾷ ἐν αὐταῖς βαθεῖας καὶ λαμβανούσας σχέσεις, καὶ διὰ τῆς ἀντιπαράθεστος καὶ συγκρίσεως νὰ συγκροτῇ νέους συνδυασμούς, νὰ ἀθροίσματα, χρῆζει ἀναγκασίως καὶ γλώττης ἀρμοζούσης εἰς τὴν διανοητικὴν του ἀνάπτυξιν, ἱκανῆς ν' ἀναπληροῖ τὰς ὑψηλοτέρας ἐκεῖνας χρεῖας τοῦ πνεύματος, ἃς τινὰς ὁ ὅχλος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐν ἐκυτῷ ἀνεπτυγμένας, ἐπομένως οὐδὲ συναισθάνεται καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκφράσεώς των. Ὅθεν ὁ νοῦς ὁ κατοπτεύων τὰς ἐννοίας του ὑπὸ μυρίας διαφόρους ἐπύσεις, ὁ διαιρῶν αὐτάς καὶ σχηματίζων νέας τάξεις, νὰ γένῃ καὶ εἶδη, ὁ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀδιαλείπτως πλουτίζων τὸ πνευματικόν του ταμεῖον, ἀλλὰ καὶ ἀδιαλείπτως ἐνδεδόμενος νέων λέξεων καὶ φράσεων πρὸς κατάρτισμόν καὶ σύστασιν τῶν διανοητικῶν του ἐργασιῶν, πῶς δύναται νὰ ἐργαζέσθῃ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν του ἐντὸς γλωσσικοῦ κύκλου στενοῦ καὶ περιορισμένου, πῶς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολυειδεῖς του ἀνάγκας ἐπιστῶν παρὰ τῶν ἐν ἀπορίᾳ καὶ πενηγρότητι κατακειμένων μέγα γλίσχρα καὶ ἀσήμεντα; πῶς ἂν λάβοι παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος;

Τέλος δὲ οἱ δι' ἀσχυρίζομενοι ὅτι πρέπει νὰ γράφωμεν ὡς λαλεῖ αὐτός ὁ χυδαῖος λαὸς, θέτουσιν ὡς ἀρχὴν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῆς λαλουμένης καὶ γραπτῆς γλώττης, ἀρχὴν ἀναιρουμένην ὑπὸ τοῦ τῆς μαρτυρίας παντὸς πολιτισμένου ἔθνους καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀναγκῆς φήσεως τοῦ πράγματος. Διότι ἡ γραπτὴ γλώσσα ἔχουσα γραμματικὰ τινὰ ἴδια διακρίνεται οὐσιωδῶς τῆς λαλουμένης, οὐδὲ δύναται ἐπομένως νὰ συγχέσθῃ μετ' αὐτήν (*). Οὕτω π. χ. ἡ μὲν λαλουμένη χρῆσι-

μεῖσι συνήθως εἰς τὰς κοινὰς χρεῖας, ἀποταίνεται εἰς παρόντας, ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἀντικειμένων ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ἐνδιαφερόντων, δὲν προτίθεται εἰμὴ μόνον τὴν τῶν ἀκροαζομένων κατὰληψιν, οὐδὲ κατευθύνεται ὑπὸ τῆς τέχνης καὶ τῆς σκέψεως. Ἡ δὲ γραπτὴ ἀπαναντίας καθιστᾷ εἰς ἀπαντας τοὺς τόπους καὶ τοὺς αἰῶνας, μεταξὺ ἀπάντων τῶν πνευματικῶν συγκοινωνίαν αἰδίαν, πραγματεύεται περὶ ἀντικειμένων μὴ ἀφορώντων τὰς ἀμέσους χρεῖας, προτίθεται οὐχὶ μόνον τὴν κατὰληψιν καὶ τὴν πειθὴ τῶν ἀναγνώσκοντων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν τέρψιν, βλίνει τεχνικῶς καὶ περισσευμένως. Προσέτι δὲ ἡ μὲν λαλουμένη εἶναι ἀτημέλητος καὶ ἀκάνονιστος, προτιμᾷ συνήθειας καὶ τετριμμένους τρόπους, γέμει ἀνωμαλιῶν καὶ διπορήσεων, ἡ δὲ γραπτὴ ὀδεύει κανονικώτερον καὶ γραμματικώτερον, εἶναι κομψότερα καὶ ἀρμονικώτερα, δίδωκε τοὺς ἥττον συνήθει; τρόπους. Τέλος δὲ ἡ μὲν λαλουμένη εἶναι πλουσιωτέρα, ζωνροτέρα καὶ ἀφελεστέρα, ἡ δὲ γραπτὴ πτωχοτέρα, ψυχροτέρα, μᾶλλον ἐπιτετυγδυμένη εἰς τὰς κινήσεις τῆς καὶ μᾶλλον ὁμοιότροπος.

Ἐνταῦθεν λοιπὸν ἔπεται ὅτι ἡ χυδαία γρῆσις τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν λαλουμένην ἐπιτρέπει τοὺς βερβερισμούς, τοὺς σολοικισμούς, τὰς ἀνωμαλίας, τὰς ἀκρωτηριάσεις τῆς προφορᾶς καὶ τῶν λέξεων, δὲν ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὴν γραπτὴν

ἀπαρχαιοφάνειον. Ὁμολογοῦμεν ὅμως καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν εἴδαμεν πώποτε ἀπογρῶσθαι τὴν ἀξίωσιν τῶν λαλούντων νὰ γράφωμεν τὴν χυδαίαν μὲν ὅλον τὴν ἱστορίαν τῆς χυδαίας ἔχουσι καὶ οἱ Γάλλοι, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, καὶ οἱ Γερμανοὶ, καὶ οἱ Ἰταλοὶ, ὡς βεβαίως τοιοῦτον ἔχον καὶ οἱ ἡμεῖς τοὶ πρόγονοι· ἀλλ' οὐδέ τις γράφησεν αὐτὴν. Ἰδὲ τί ἐγράψεν ἔστιν ὁ K. Berger de Xivrey, ἐκδομένης τῆς Γαλλίας περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου «Si l'on cite, par exemple, l'usage dans la terminaison du pluriel de certains aoristes, αἶψα, εἶσαν, ἤλθαν, et qu'on y reconnaisse une particularité du dialecte cilicien, ce n'est pas à dire que ce soit là du grec pur. Le picard était aussi un dialecte de notre ancienne langue; il se parlait dans une province bien autrement voisine du centre du pur français, que la Cilicie ne l'était de l'Attique. Des avantages nombreux en prose et en vers ont été écrits dans ce dialecte, qui, au dix-septième siècle, a été honoré d'une citation de La Fontaine. S'en suivrait-il qu'à présent, chez nous, à une époque moins distante de la principale phase de notre littérature, que le Nouveau Testament ne l'était de la période correspondante de la littérature grecque, s'en suivrait-il qu'on pourrait écrire en style correct, qu'une mère a renoué chez elle un filon, au lieu de a grandi son fils? (Étude sur le texte et le style du Nouv. Testament p. 10. Paris 1856.) Τὸ περιεργότερον δὲ εἶναι ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ καὶ σήμερον ἐπιμένοντες γράφουσι τὴν χυδαίαν, δὲν μεταχειρίζονται ὅπλην τὴν διάλεκτον ἰνὸς τόπου, ὡς ἐπρεῖν ὁ Βηλαρὸς, ἀλλ' ἀναμείβει πολλὰς συγγένους πολλάκις δὲ καὶ ὁμοιωμένους κατ' ἀναλογίαν λέξεις καὶ φράσεις, καὶ ἀνακαλῶντες τὰ ἔγκριτα τῶν ἀγορεύων, αὐτοὶ εἰ κατακρίνοντες ὡς λειψήσαντες τοὺς ἀρχαίοντας, γράφουσιν ἡ ζῆσέ μου ἀντὶ τῆ ζωῆς μου, ἡ βλῆσέ μου ἀντὶ τοῦ φῶς μου, ἐν τῇ ζωῇ καὶ φῶς ἔστι καὶ ἐννοεῖ ἀπὸ παρῶν ἕως παρῶν ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, καὶ ἄλλα τοιοῦτα, ὅτινα ἀποστέλλει μὲν ἡ πνευματικὴ χρῆσις, ἀποστρέφεται δὲ ὡς ἀπὸ τῆς καὶ ἀποκρίσῃ ἡ φιλόλογος ἀκρίβεια τῶν ἀπογόνων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ τοῦ Πλάτωνος.

(*) ΣΗΜ. ΤΗΣ ΔΙΕΥΘ. Ὁρθοτάτη ἡ παρατήρησις τοῦ συγγραφέως. Ἐννοοῦμεν εἴπαρτι καὶ ἄλλος ὅτι ἡ καθομιλουμένη οὐ μόνον κάλλει ἀξιομάρτυρα περιέχει, ἀλλὰ καὶ λέξεις καὶ φράσεις τῆς ἀρχαίας διέσωσεν, ἃς οὐτε εἰς συγγραφὰς οὐτε εἰς τὰ λαϊκὰ εὐρίσκουμεν· καὶ ὅμως οὐδεμία ἀμεριδολία ἔτι εἰς αὐτὰς ἑλληνικώταται. Κ υ π ε λ λ ι σ σ ὲ ν π.χ. ἀκούσαμεν ὁμοιωζόμενον ἐν Πελοποννήσῳ καὶ θ ρ ῖ ο ν ἐν Ἀθήναις τὸ βούτομον τῶν ἀρχαίων, θ ρ ᾶ σ σ ι ο ν δὲ τὸν ταῖδε-μοσι ἐν Μικῇνᾳ, καὶ πολλὰ καὶ τὴν ἀποθετον χ ο ρ ῖ γ ι ο ν. Αἱ λέξεις αὗται καὶ ἄλλαι αἰπνὲς καὶ κομψόταται εἰσὶ καὶ ἀνθηραὶ, δὲν σκίζονται εἰμὴ κατὰ παράδοσιν προφορικῶν. Ὁμολογοῦμεν λοιπὸν τὴν ἀνάγκην οὐ μόνον νὰ διατηρήσωμεν ταύτας καὶ τὰς τοιοῦτας, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς θεστυρίσωμεν εἰς τὰ λαϊκὰ, καὶ γὰρ τὰς μεταχειρίζομεθα καὶ ἐννοοῦμεν καὶ γράφοντες ἀντὶ τῶν

ὡς ἀπόλυτος αὐτῆς νόμος· διότι αὕτη ὀφείλει νὰ σχηματῇ ὡς πρὸς τὴν διάπλασιν καὶ βελτίωσιν τῆς συμπαρολουμένης· καὶ νὰ παρεδρεύηται ὑπὸ τῆς φιλοκαλίου κρίσεως, τῆς μόνης ἐπιτηδεύσεως νὰ ὑπαγορεύῃ τὰ μέτρα τοῦ νὰ διαγιγνώσκωνται ὀρθῶς τὸ πρῶτον καὶ τὸ κείμενον, τοῦ νὰ ἐκλέγωνται ἐπιτυχῶς καὶ καταλλήλως αἱ λέξεις καὶ φράσεις, καὶ τοῦ νὰ διακρίνωνται μετ' εὐαισθησίας καὶ ὁξύτητος αἱ οὐσιώδεις καὶ κύριαι τῆς γλώσσης καλλοναὶ ἀπὸ τὰς συνθηματικὰς καὶ ἐπιπλάστους.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων λοιπὸν συνάγεται ὅτι τὸ σύστημα τῶν χυδαῖστων, μηδεμίαν ποιούμενον διαφορὰν μετὰ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς λαλομένης, ἀλλὰ συγγένον πράγματι φύσει διαστῶτα καὶ ἀσύγχυτα, ἀποβαίνει ἄγνων καὶ ἀπρακτον, οὐδόλως συντελοῦν εἰς τὴν τῆς γλώσσης καλλιέργειαν καὶ βελτίωσιν. Ὅτι δὲ μόνον ἀληθὲς καὶ ἀξιοσημείωτον ἔγκειται εἰς τὸ σύστημα τοῦτο φιλοσοφικῶς θεωρούμενον, εἶναι ἡ ἐνδύμυχος ῥοπή καὶ τάσις τῶν χυδαῖστων, καὶ τοὶ μὴ ἔχοντων συνείδησιν τῆς τάσεώς των, ὅπως διατηρῆται σῶον καὶ ἀκραιφνὲς τὸ ἐθνικὸν μας τοῦτο τῆς γλώττης κειμήλιον, ἔστω καὶ μετὰ αὐτὰς τὰς παρὰ μὲν ὁμοίους καὶ εἰδεχθείας του, ὅπως περιφρουρῆται μὲ ζήλοτυπον ὄμμα, ὡς πολύτιμον μέταλλον, ὅπερ, καὶ τοὶ ἀναμειγμένον μὲ ἀλλοτρίας βλας, μένει ὁμοῦς ἀνέπαφον, διὰ φόβον μὴ προστριβόμενον πρὸς κάθαρσιν ἀπολέσει τι καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας καὶ τιμιότητος.—Ἐν ἄλλοις ῥήμασιν, οἱ χυδαῖσται ἔχουσιν ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τὴν αὐτὴν σχέσιν, ἣν οἱ ὀχλοκρατικοὶ ὡς πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα· διότι, καθὼς οὗτοι ὄντες ἐνθερμοὶ τοῦ πλήθους ὑπέρμαχοι, οὐδένα περιορισμὸν, οὐδεμίαν μετρίαν ἀνέχονται τοῦ ὀχλοκρατικοῦ αὐτῶν συστήματος, ὡσχύτως καὶ οἱ χυδαῖσται προκηρύττουσιν ἀπόλυτον αὐτονομίαν καὶ ἰσότητά εἰς ἀπασιν τὴν ὁμάδα τῶν λέξεων, ἔττωσαν οἷς δὴ ποτε καταγωγῆς, οἷς δὴ ποτε κατηγορίας καὶ τάξεως. Ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἀληθῆ δημοκρατίαν, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν ἔκφρασιν τοῦ δημοκρατικωτάτου Περικλέους, προτιμᾶται ἕκαστος πολίτης εἰς τὰ κοινὰ ἀναλόγως τῆς προσωπικῆς του ἀξίας καὶ ἀρετῆς, οὐδὲ ἀποκλείεται ἡ πολιτεία καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πένητα καὶ τοὶ ἄσημον, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃ τὰ ἀναγκαῖα προσόντα πρὸς τὴν τοῦ κοινοῦ ὠφέλειαν, ὡσάντως καὶ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμματῶν δὲν πρέπει νὰ παρεισάγωνται τὰ τυχόντα λεκτικὰ τῆς γλώσσης στοιχεῖα ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσως ὅπως λαλοῦνται καὶ προφέρονται ὑπὸ τοῦ συρφετώδους ὄχλου, ἀλλ' ὑποβαλλόμενα προλαβόντως εἰς αὐστηρὰν δοκιμασίαν νὰ προτιμῶνται ἕκαστα ἀναλόγως τῆς εἰδικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ δυνάμεως, χωρὶς ἀπ' ἑτέρου οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ν' ἀποκλείεται τῆς εἰσόδου, καὶ τοὶ νομιζόμενον ἀγοραῖον καὶ βήναυσον, ἀρκεῖ μόνον νὰ συντείνῃ εἰς πλουτισμὸν καὶ καθωράισμα τῆς γλώσσης.

Ἐκ τῆς ἐρεῦνης λοιπὸν ταύτης καὶ ἀντιπαράθεσως τῶν δύο προμνησθέντων συστημάτων πορίζομεθα τὴν πρακτικὴν ταύτην ὠφέλειαν ὅτι, διὰ νὰ παράγωνται ὄντως ἐμδριθῇ καὶ μόνιμα ἀποτελέ-

σματα ὡς πρὸς τὴν διάπλασιν καὶ βελτίωσιν τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης, διὰ νὰ παριστάωνται ἐν αὐτῇ ἀπ' ἑνὸς μὲν τὸ καθαρόν, τὸ σαφὲς καὶ διηκριβωμένον, ἀπ' ἑτέρου δὲ τὸ ζωηρόν, τὸ ἐκφραστικὸν καὶ τὸ ἐπίχαρι, διὰ ν' ἀναπτύσσωνται πάντοτε ἐπὶ τὰ πρόσω αἱ δυνάμεις αὐτῆς ἀδιαλείπτως ἀποδυνάμυνσης πλουσιωτέρως, εὐστρωτέρως καὶ ἱκανωτέρως πρὸς διαρμήνευσιν οἰουδὴ ποτε εἰδους ἐννοιῶν καὶ αἰσθημάτων ἀνάγκη νὰ ἐπανακάμψωμεν τὴν προσοχήν μας ἐπ' αὐτῆς ταύτης, ἀνάγκη αὐτὴν ταύτην μελετῶντες καὶ ἐπεξεργαζόμενοι νὰ ἐμβυθίζωμεν εἰς τοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας καὶ εἰς τὸ πνεῦμά της, ὅπερ ἀποκαλύπτεται εἰς τὰ δύο αὐτῆς στοιχεῖα, τὸ Γραμματικὸν ἢ τὸ Λογικόν, καὶ τὸ ῥητορικὸν ἢ τὸ εἰκονικόν, ἐξ ὧν τὸ μὲν χρησιμεύει ἀπλῶς πρὸς τὴν κατὰ λέξιν, χορηγεῖ τὰ σημεῖα τῶν ἐννοιῶν τοῦ συνδέσμου αὐτῶν καὶ ἀπασῶν ἐκείνων τῶν σχέσεων αἵτινες συναπαρτίζουσιν ὅλον τι συνεχὲς καὶ ἀλληλουχούμενον, τὸ δὲ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποτείνεται πρὸς τὴν διάνοιαν, πλάττει τὴν φαντασίαν, ἐξεικονίζει πλαστουργικῶς τὴν ἐννοιαν, ἢ συνεγείρει ταῦτοχρόνως καὶ ἄλλας ἐπουσιώδεις, καὶ εἰσδύον εἰς τὴν καρδίαν ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγιγνώσκοντος μεταδίδει εἰς αὐτὸν ἡλεκτρικὴν τινα κίνησιν.

Ὅθεν ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἀκριβοῦς ἐπεξεργασίας τῶν δύο τούτων στοιχείων δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν ἀρχαί τινες ἢ κανόνες, ὑφ' ὧν χειραγωγούμενοι δυνάμεθα ἴσως νὰ συντελώμεν, ὡς ἐκ τῶν ἐνόντων, εἰς προαγωγὴν καὶ ἐπίδοσιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης, ἐτοιμάζοντες τὴν ὁδὸν καὶ εὐθείας ποιοῦντες τὰ τρίβους εἰς τοὺς μέλλοντας ν' ἀναφανῶσι μεγάλους συγγραφεῖς, αἵτινες ἀνατέλλοντες ὡς φαινοὶ ἀττῆρες ἐπὶ τοῦ φιλολογικοῦ ἡμῶν ὀρίζοντος, θέλουσιν εἰκότως διαφωτίσει πᾶν εἴ τι μέγα, εὐγενὲς καὶ ἐξοχὸν ἐν τῇ φύσει αὐτῆς ἔγκειται.

Ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰς ἀπλὰς ταύτας Νύξεις, εὐχόμενοι ὅπως ἄλλοι ἡμῶν νοσημονέστεροι διαπραγματευθῶσι τὸ περισπούδαστον τοῦτο ἀντικείμενον ὠριμώτερον καὶ ἐμδριθέστερον.

Ἐκ Κεφαλληνίας, τῇ 20 Ἰανουαρίου 1857.

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ

A. M. ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ

Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀγροικίας Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ λῆξιν σχολικὸν ἔτος 1855—1856.

Μεγαλειότατε!

Λήξαντος κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1855—1856, λαμβάνω τὴν